

DUIKEN

MAGAZINE VAN DE ONDERWATERWERELD | WWW.DUIKEN.NL

NIEUWE SERIE
BEGINNEN MET
ONDERWATERFOTOGRAFIE

ZEELAND
DREISCHOR GEMAAL

PRIMEUR
HOLLANDSE INNOVATIE:
KLOMPVINNEN

Azoren
goed bewaard geheim

VINKEVEEN
BOTTER PROJECT

REIZEN: CANARISCH EILAND LA GRACIOSA | BIOLOGIE: KOGELVISSSEN
GETEST: ALL-ROUND SIDEMOUNTSET | PRODUCTINFO: DROOGPAK ARGONAUT

TEK

REBREATHER
EXPERIENCE
GROTDUIKEN
SAUERLAND

Azoren GOED BEWAARD GEHEIM

De Azoren, een eilandengroep ter hoogte van Portugal, zijn nog tamelijk onbekend. En dat terwijl je hier indrukwekkende duiken kunt maken. Er zijn immers maar weinig plekken waar vrije interactie met mobula's, blauwe haaien en makreelhaaien mogelijk is. **Wel rijst direct de vraag 'Hoe lang nog?'. Het aantal haaien daalt namelijk ongelooflijk snel.**

Op de Azoren is het nog rustig vertoeven zonder massatoerisme.

Blauwe haaien zijn zwervers en kunnen enkel overleven in de open oceaan.

Ook de lokale duiken rond de eilanden zijn fascinerend, al is het water er verschillende graden koeler dan in de open oceaan (rechts).

Daar hang je dan. Als een verdwaalde astronaut, nietig en kwetsbaar, in een schijnbaar oneindig vloeibaar heelal. Zonnestrallen priemen door tot ver in de duizenden meters diepe oceaan onder je. Het zicht hier in het indigokleurige open water is dan ook fenomenaal. Je adem stukt en je hart begint te racen zodra je een schichtige schaduw in het diepe blauw ontwaart en de staartvin van een duidelijk groot roofdier net aan je gezichtsveld ontsnapt. Met alleen je fototoestel als 'wapen' hoop je dat je klaar bent voor je eerste ontmoeting met de heersers en ultieme rovers van deze wilde wateren: de blauwe en de makreelhaai.

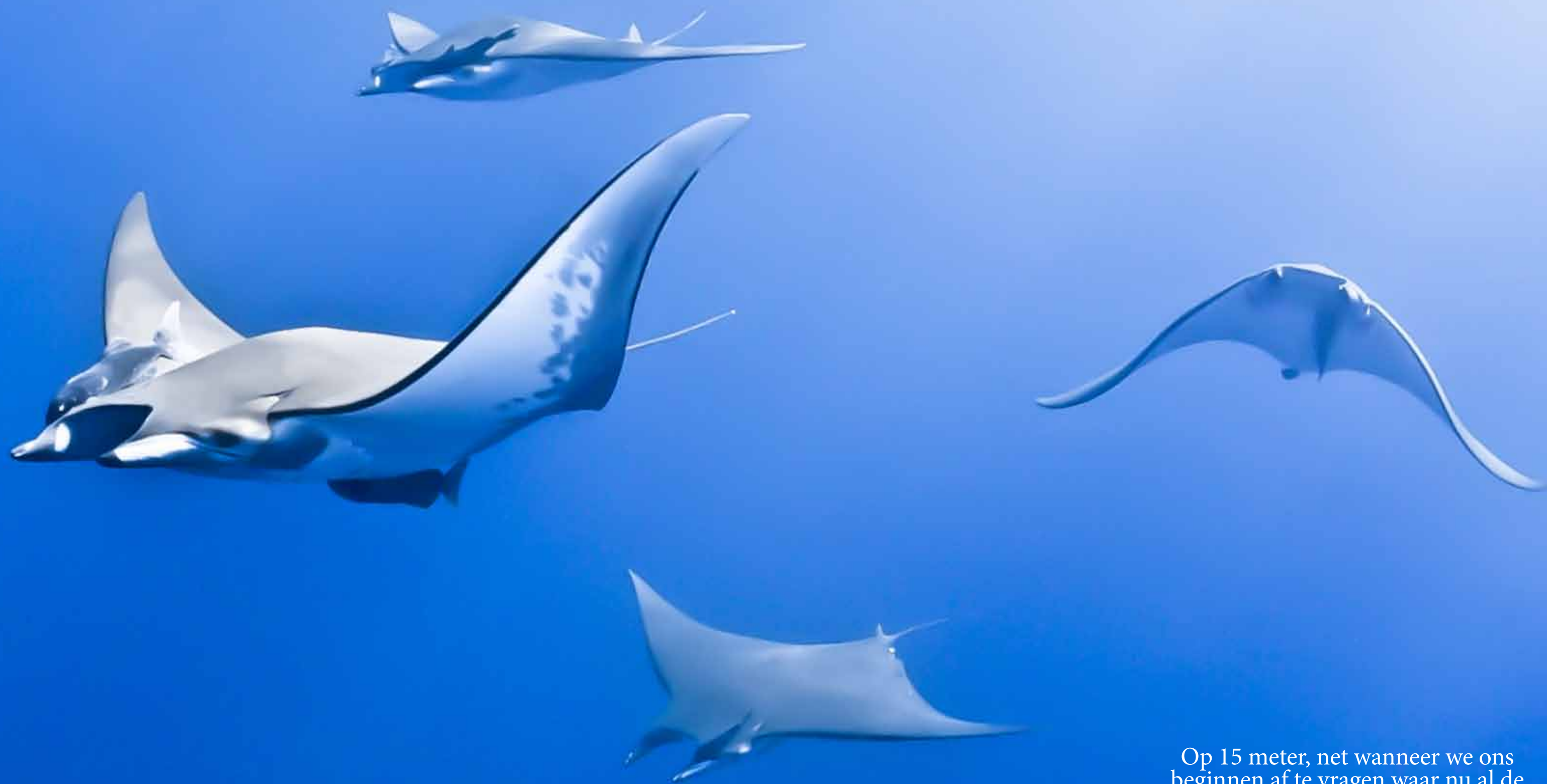
GOED BEWAARD GEHEIM

De machtige Atlantische Oceaan strekt zich uit van Europa en Afrika tot het Amerikaanse continent, beslaat ongeveer 20% van het aardoppervlak en heeft een gemiddelde diepte van niet minder dan 3926 meter. In de oostelijke helft ervan, ter hoogte van Portugal en 2000 kilometer van Lissabon, vind je op de wereldkaart met wat moeite, negen grasgroene speldenprikjes: de Azoren. Deze eilanden, puur gebleven door de afgelegen ligging, vormen de westelijke grens van Europa. Hoewel de nabijheid van de golfstroom in de Atlantische Oceaan zorgt voor een gematigd klimaat met zachte winters en zomers, was er op de Azoren tot een tiental jaren geleden nagenoeg geen sprake van toerisme. De plaatselijke bevolking was zich echter altijd al bewust van de rijkdom in de hun omringende oceaan. Ze zijn dan ook een volk van de zee. Drie eeuwen lang zorgde naast de gewone visvangst, de jacht op pot- en walvissen voor de voornaamste plaatselijke tewerkstelling. De walvisvangst werd in 1989 echter gelukkig stopgezet en tegenwoordig worden deze majestueuze zeezoogdieren hier alleen nog benaderd door wetenschappers en mariene fotografen met speciale toelatingen en bewonderende natuurliefhebbers tijdens streng gereguleerde whale watching trips. Ook een veelvoud van verschillende dolfinsoorten kan tijdens deze tochten gespot worden. Slechts enkele jaren geleden begonnen op de meeste eilanden zich ook duikcentra te vestigen. De lonkende belofte dat er vanaf het eiland Pico niet alleen met mobula's (de kleinere familieleden van mantaroggen die zich meestal in groepen verplaatsen), maar ook met blauwe en makreelhaaien gedoken kan worden, was voor ons dan ook genoeg reden om een bezoek te plannen. Het eiland Pico straalt een enorme rust uit en wordt gedomineerd door een 2351 meter

hoge uitgedoofde vulkaan met dezelfde naam. Het groene landschap is idyllisch en overgroeid met subtropische vegetatie. Het alom tegenwoordige mazenwerk van muurtjes dat door de lokale boeren werd opgetrokken uit het aanwezige lavagesteente, werd door Unesco erkend als werelderfgoed en de rijke wijngaarden op de heuvels verzekeren elke 'après duik' van uitstekende en matig geprijsde wijn.

MAGISCHE ONTMOETINGEN

Ook onder water zorgt het lavagesteente voor een aparte ervaring. Het vormt hier immers een unieke topografie, een labyrint van majestueuze bogen en diepe grotten en spelonken om te exploreren. Tussen en onder de rotsen vind je verschillende soorten murenen, beerkreeften, hermiëtkrabben, inktvissen, vuurwormen en schorpioenvissen. Rond Pico en de naburige eilanden Faial en São Jorge bevinden zich talloze duikstekken, waarvan enkele via land en de meeste via een korte boottocht te bereiken zijn. De deining van de grote oceaangolven die tegen de rosten beuken is echter metersdiep te voelen. Dit gecombineerd met een vaak stevige stroming, maakt het duiken rond de eilanden soms behoorlijk inspannend. Een rijkdom aan visleven wordt gevonden op de duiksite Saint Georges, tussen Pico en São Jorge. Op stromingsrijke dagen bewonder je hier vanaf het ankertouw grote scholen makrelen, barracuda's, geelvintonijnen, wahoo's en tandbaarzen. Wij staan echter te popelen om het ruime sop te kiezen en op zoek te gaan naar nog groter mariene leven. Wanneer na enkele dagen de golflslag op zee goed genoeg is, staan we om 7 uur 's ochtends bij het duikcenter klaar om de overtocht naar de Princess Alice bank te maken. Deze onderzeese berg ligt 85 kilometer van de eilanden verwijderd in open zee en hij zou, zo vertelde men ons, onafgebroken bezocht worden door een groep van meer dan dertig mobula's. Onze kleine boot beukt gedurende twee volle uren op volle kracht tegen de golven, maar het zonnetje schijnt en we kijken uit naar het avontuur dat ons wacht. Het anker wordt uitgegoid naar de top van de pinnacle en een tiental minuten later starten we de afdaling via het ankertouw. Het zicht is zo goed dat we 40 meter onder ons de onderzeese berg duidelijk kunnen zien liggen. Naast de top is er echter in alle richtingen niets dan peilloze diepte: 'the abyss'. Even dalen we af tot het plateau om te kijken of er roggen liggen te rusten, maar gezien de randen van de top circa 50 meter diep liggen, wendden we onze aandacht snel af van

Op 15 meter, net wanneer we ons
beginnen af te vragen waar nu al de
ophef over ging, verschijnt er in de
verte een escadron van zes mobula's
die sierlijk voorbij zweven

de barracuda's die we nog veel lager zien hangen en beginnen we te stijgen. Op 25 meter voel ik plotseling iets snel en pijnlijk mijn hoofd raken. Ik kijk omhoog maar zie niets. Bijna tegelijkertijd voel ik duidelijk tanden in mijn linkerarm bijten. Deze keer kan ik de daders identificeren. Twee grote trekkersvissen vinden het helemaal niet leuk dat ik me in hun territorium bevind en om beurten vallen ze me aan. Ik probeer ze weg te wuiven maar ze zijn duidelijk vastberaden me te blijven bestoken tot ik verdwijn. Wat ik dan ook maar doe... Op 15 meter, net wanneer we ons beginnen af te vragen waar nu al die ophef over ging, verschijnt in de

verte een eskadron van zes mobula's die sierlijk voorbij zweven. Al snel blijkt echter dat dit slechts het welkomstcomité was, want vanuit verschillende richtingen komen vervolgens groepjes mobula's boven, onder en langs ons 'gevolgen'. Af en toe sluiten ze aan bij andere groepjes en verdwijnen dan samen, om vijf minuten later weer terug te keren en nog dichterbij te komen kijken. Ze vinden het duidelijk lekker om door onze luchtbellen te scheren. Dat fenomeen werd in Mexico al eens geobserveerd bij manta's en de theorie luidt dat de luchtbellen aanvoelen als de happende bekjes van poetsvissen. Wanneer de flessen tenslotte bijna leeg zijn,

maken we onze blik onwillig los van het betoverende spektakel en klauteren we weer aan boord voor een lichte lunch. Een uurtje later hangen we echter allemaal alweer in het water... De mobula's lijken deze keer nog rustiger te zijn in onze buurt en komen nu zelfs zo dichtbij dat we ze zouden kunnen aanraken (wat we natuurlijk niet doen). Wanneer we 's avonds, nog half gebiologeerd en met een belachelijk grote glimlach op ons gezicht staan na te genieten bij het duikcenter, horen we daar ook nog eens de magische woorden waarvoor we eigenlijk naar hier waren gekomen: 'morgen haaienduiken!'

Er bestaan geen beperkende vangstquota's voor blauwe of makreelhaaien.

VRIJE INTERACTIE

Het verzorgen van een duik met haaien in open zee is niet zo eenvoudig. Die dieren zijn immers bang van ons. Dat gecombineerd met de immense ruimte waarin ze van het ene continent naar het andere migreren, maakt dat haaien gelokt en verleid moeten worden om onze boot te bezoeken. Die verleiding bestaat uit een voor ons walgelijk goedje, bestaande uit vissenkoppen, vissendarmen, vissenbloed en zeewater. Hiermee wordt een geurspoor aangelegd. Terwijl de Zodiac vrij op de golven dobberend meegevoerd wordt door de stroming, schept de gids met regelmatige tussenpozen wat van deze geurende 'chum' in het water. Na anderhalf uur wachten, wegdoezelend door het warme zonnetje en het wiegen op de golven, worden we met een luide kreet uit onze overpeinzingen gehaald: 'beet!'. Een blauwe haai heeft de aan de boot vastgebonden vissenkop te pakken. We glijden snel, zo stil mogelijk en toch ook wel enigszins nerveus in het water en begeven ons naar de twee touwen die voor ons zijn uitgehangen. De haai werd door onze bewegingen echter al lang gealarmeerd en is ondertussen nergens meer te bekennen. De dwingende geur en het vooruitzicht van een maaltijd zijn echter sterker dan zijn angst. Na een vijftal minuten zien we hem dan ook

INFO

Wel of niet voeren?

Er bestaat controverse rond het voeren van haaien en ook de opinies van de Azoriaanse duikcentra zijn verdeeld wat betreft de manier waarop hiermee moet omgegaan worden. Over het algemeen wordt als aas wahoo gebruikt, een snelgroeiende vissoort die niet commercieel wordt bevestigd maar regelmatig het slachtoffer wordt van beuglijnen. De duikcentra verkrijgen het aas via de plaatselijke visverwerkingsfabriek. Tijdens het duiken met haaien plaatsen sommige duikcentra het aas in een plastic 'bait-box', met als redenering dat ze willen voorkomen dat haaien de aanwezigheid van mensen zouden gaan associëren met voedsel. Andere argumenteren echter dat de haaien door het volgen van het geurspoor en de interactie nadien, broodnodige energie verbruiken. Het niet belonen van de haai leidt volgens hen dan ook tot een verzwakte haai in een omgeving waar het vinden van voedsel reeds een opgave is.

langzaam weer opdoemen.

Zich losmakend van de einder, beweegt deze felblauwe verschijning zich traag, vloeiend en bijna hypnotiserend. Onmiddellijk word ik getroffen door zijn sublieme schoonheid en het laatste beetje angst maakt plaats voor ontzag. Het slanke, torpedoachtige lichaam straalt een perfectie uit van miljoenen jaren van evolutie. Hij nadert ons voorzichtig, niet-bedreigend, zelfs bijna timide en terwijl hij om ons heen cirkelt wordt elke duiker nauwkeurig geïnspecteerd. Pas na een half uur waarin de haai zich telkens verwijderd en weer dichterbij komt, lijkt hij voldoende overtuigd te zijn dat we geen bedreiging vormen en focust hij zich op het aas. Zijn kleine maar scherpe tanden boren zich in het vlees en met zaagbewegingen waarbij hij zijn kop wild heen en weer schudt, snijdt hij een stuk van de vissenkop af, die terstond in zijn geheel wordt ingeslikt. Het geurspoor heeft echter ook nog een ander, een nog groter roofdier naar onze boot gelokt... Dat beseffen we wanneer de blauwe haai duidelijk gehaast het toneel verlaat en we in de verte een bijna reflecterende blauwpaarse vin zien schitteren, als gevolg van de snelle en telkens opnieuw van richting veranderende bewegingen van de eigenaar.

Mijn hart stopt even wanneer ik beseft wat dit betekent: mako!

Met een lichaam als een toonbeeld van hydrodynamische volmaaktheid en een puntvormige kop met vooruitstekende tanden lijkt het geen twijfel dat dit een toproofdier is. De mako of makreelhaai is de snelste van alle haaien. Dankzij een speciale warmte-uitwisselende bloedsomloop en een grote staartvin, haalt hij snelheden tot meer dan 60 kilometer per uur wanneer hij jaagt op zijn al even indrukwekkende prooi: tonijnen en zwaardvissen.

Wanneer hij ons op zijn weg naar het aas vindt, beweegt hij nerveus van duiker naar duiker, ons taxerend en uitdagend. Zodra ik na een tijdje vrij in het water te hebben gehangen terug naar het touw begin te vinnen, is dat een teken voor de haai dat dit mogelijk een wegvlochtende prooi is en de bron van de overheersende opruiende geur van voedsel. Hij komt me dan ook dreigend achterna. Het vraagt echter niet meer dan een stilstand in verticale positie en een oog in oog interactie, om de mako zijn fout te doen inzien. Hij draait onmiddellijk van me weg en vlucht naar de open ruimte van waaruit hij de situatie veilig kan overzien.

Terug op de Zodiac zijn we allemaal diep geraakt door deze buitengewone ervaring en ontmoeting met twee van 's werelds meest fascinerende roofdieren. Vooral het feit dat vrije interactie op deze manier perfect mogelijk is, is toch op zijn minst opmerkelijk te noemen. Bovendien is een ontmoeting met hen uitzonderlijk omdat het uitsluitend hier kan, in hun eigen habitat. Het is nog nooit gelukt om deze dieren met succes onder te brengen in een aquarium. Zonder de oceaan waarin ze vrij kunnen zwerven gaan ze dood.

MASSALE SLACHTING

De vraag is alleen, voor hoe lang kan het nog? De Atlantische Oceaan wordt immers

Makreelhaaien zijn net als tonijnen warmbloedig en kunnen snelheden halen van meer dan 60 kilometer per uur.

druk bevaren door talloze vissersschepen en de meeste daarvan hebben het op deze haaien gemunt. Portugese, Spaanse, Japanse, Koreaanse en Taiwanese beuglijnvisser (long-line) wedijveren er voor de beste visgronden en gebruiken vislijnen van wel 100 kilometer lang met tienduizenden haken. Niet minder dan 100 Spaanse en 30 Portugese schepen hebben een vergunning om te vissen binnen de Exclusieve Economische Zone (EEZ) van de Azoren. Alle andere schepen moeten buiten deze zone vissen, maar controle is er niet. Bovendien bestaan er ook geen maximale vangstquota voor blauwe haaien, noch voor makreelhaaien.

De kleine vissersvloot van de Azoren zelf is volgens de plaatselijke overheid niet gericht op het vissen op haaien. Toch bestaat 85-90% van de vangsten die afgeladen worden in de Azoriaanse haven Horta op het eiland Faial, uit haaien! Voor elke zwaardvis die gevangen wordt, worden negen haaien aan boord gesleept. Volgens een schatting van SharkProject worden hier maandelijks meer dan 1400-1500 haaien afgeladen, enkel door de Azoriaanse vloot en een handjevol Spaanse beuglijnvisser, die hier aanmeren omdat ze dan dichtbij hun visgronden kunnen blijven. 70% van de haaien die worden verwerkt in de Azoren zijn blauwe haaien, de overige makreelhaaien. Naar de hoeveelheid haaien

INFO

Met uitsterven bedreigd

Van de 21 verschillende haaiensoorten die worden teruggevonden in de Atlantische Oceaan, wordt driekwart geassocieerd als met uitsterven bedreigd. Noord-Atlantische populaties van de makreelhaai zijn gedaald met 50%, die van de blauwe haai met 50-70%. Andere soorten zijn nog veel erger overbevestigd, zoals de oceanische witpunthaai waarvan de populaties gedaald zijn met 70%, de voshai met een daling van 60-80% en de haringhaai en verschillende soorten hamerhaaien, waarvan de populaties gedaald zijn met 99%.

De Princess Alice bank wordt onafgebroken bezocht door een groep van meer dan dertig mobula's.

die door de overige Portugese, Spaanse, Japanse, Taiwanese en Koreaanse schepen worden meegenomen naar andere havens, blijft het gissen.

Naar schatting is de populatie van de makreelhaai in de Atlantische Oceaan over de laatste decennia met 50% geslonken en die van de blauwe haai met 50-70%. De aanwezigheid van deze toproofdieren in de oceaan is nochtans van essentieel belang voor het natuurlijke evenwicht van het mariene ecosysteem.

Dankzij de onvermoeibare inzet en gedreven volharding van Shark-Alliance en zijn 131 lid-organisaties gedurende zes volle jaren, werd het verwijderen van haaienvinnen op zee door EU-schepen en in EU-wateren op 22 november 2012 verboden. Daardoor is finning, de praktijk waarbij -heel vaak nog levende - haaien terug in het water worden gegooid nadat hun vinnen zijn afgesneden, in de EU eindelijk verleden tijd.

Maar het is slechts een eerste basis die moet worden aangevuld met extra bescherming, zoals visquota volgens wetenschappelijk advies, een visverbod op bedreigde haaiensoorten en een identificatie van de paaigronden, om te kunnen evolueren naar een duurzame haaienvisserij.

Het meest ontmoedigende aspect van de haaienvisserij in de omgeving van de Azoren is dat volgens lengte-frequentie data die werd verzameld, deze omgeving fungeert als een kraamkamer voor pelagische haaien. Een duurzaam beheer van de haaienvisserij is dan ook van cruciaal belang om een toekomst voor zowel deze pelagische haaien als voor de haaienvisserij zelf, veilig te stellen. Maar in plaats van duurzaam beheerd, lijken deze diepe zeeën tot vandaag eerder op het wilde

westen, waar straffeloos geplunderd wordt. Hoop is er uitsluitend nog wanneer overheden hun instelling wijzigen en snel gewin inruilen voor een langetermijnvisie. Daarnaast moet het grote publiek bewust worden gemaakt, zodat ze zich achter de bescherming scharen.

Het duiken met haaien is alvast een manier om een band met deze fascinerende dieren te creëren en de waarheid omtrent hun bestaan aan de wereld te tonen. Het is daarnaast ook

een effectieve manier om hen te beschermen, gezien haaiduiktoerisme ervoor zorgt dat levende haaien winstgevender worden dan dode. Een studie in Palau toonde immers aan dat een enkele rifhaai over de loop van zijn leven 1.9 miljoen dollar genereert via het ecotoerisme, terwijl de verkoop van eenzelfde rifhaai in de haaienvinnenindustrie slechts 108 dollar opbrengt. Misschien ligt hierin dus wel de ultieme hoop voor de blauwe en makreelhaaien van de Azoren.

INFO AZOREN

WEER: Het weer op de Azoren is veranderlijk. Dankzij de golfstroom genieten de eilanden het hele jaar door van een mild gematigd klimaat. De gemiddelde luchttemperatuur varieert tussen 11°C in de winter en 26-30°C tussen juni en eind augustus. Maar omdat de eilanden zo ver in de Atlantische Oceaan liggen, zijn ze gevoelig voor regenachtige dagen op elk moment van het jaar. Het kan in de zomer ook regelmatig vrij vochtig aanvoelen, vooral aan de kust of in gebieden met rijke vegetatie. Watertemperatuur: De beste tijd om te duiken rond de Azoren ligt tussen begin juni en eind september. De watertemperatuur in de naburige Atlantische Oceaan bedraagt in die maanden tussen de 21-24°C. Daar de temperatuur van de wat verder gelegen kustwateren nog eens 2 tot 4°C lager ligt, is een 7mm semi droogpak aan te raden. Duikniveau: Duiken rond de Azoren is niet weggelegd voor beginners. Er staan vaak sterke stromingen die soms wegvallen en dan weer plotseling in kracht kunnen toenemen. Het uitstekende zicht onder water kan een vals gevoel van veiligheid geven en verleiden tot het dieper afdalen. Een zeer goede controle over het drijfvermogen is hier essentieel.

BEREIKBAARHEID: Vanaf Brussel en Amsterdam vlieg je naar Horta via Lissabon. Vanaf Horta op het eiland Faial bereik je met de overzetboot op een half uurtje (6 km) het eiland Pico.

DUIKCENTRA: Op de eilanden Faial en Pico bevinden zich verschillende duikcentra. De belangrijkste zijn: CW Azores www.cwazores.com, Pico Sport www.scubaazores.com, Dive Azores www.diveazores.net en Dive the Azores: www.divetheazores.com. Verschillende duikreisagentschappen in België en Nederland bieden volledig verzorgde duikpakketreizen naar Pico aan.